

REFERAT

6. maj 2024

Møde i Det Særlige Bygningssyn
Torsdag den 2. maj 2024 kl. 8.15 – 11.15
på KolleKolle, Frederiksborgvej 105, 3500 Værløse
Mødelokale: Lokale 6

Det Særlige Bygningssyn
c/o Slots- og Kulturstyrelsen,
Center for Kulturarv,
Fejøgade 1, 2. sal
4800 Nykøbing F.

Mia Kroer Ræbild
Arkitekt Cand. Arch./Sekretær for
Det Særlige Bygningssyn
Dir. 33 74 52 68

Fra Bygningssynet deltog:

Forperson, arkitekt Hanne Ullum, arkitekt Jens Andrew Baumann, arkitekt Thomas Carstens, landskabsarkitekt Jacob Fischer, civiløkonom Birthe Iuel, arkitekt, professor Thomas Bo Jensen, arkitekt, byplanlægger Thina Wallin Jensen, arkitekt Eske Møller, kunsthistoriker, seniorforsker Vibeke Andersson Møller, arkitekt Sara Aasted Paarup, historiker, ph.d. Morten Pedersen og cand. mag. i æstetik og kultur Mette Slyngborg.

Afbud fra:

Arkitekt Tina Saaby.

Fra Slots- og Kulturstyrelsen deltog:

Enhedschef Mette Carstad, arkitekt Amanda Andresen, arkitekt Ida Bay Rask, arkitekt Louise Alfbecker, specialkonsulent Vibe Ødegaard (via Skype) og specialkonsulent Mia Kroer Ræbild (referent).

DAGSORDEN

1. Dagsorden

1.1 Godkendelse af dagsorden

Dagsordenen blev godkendt uden bemærkninger.

1.2 Bemærkninger til referat af Det Særlige Bygningssynsmøde den 21. marts 2024

Intet at bemærke.

1.3 Habilitet

Intet at bemærke blandt synets medlemmer i forhold til nærværende møde.

Mette Carstad gav en orientering om Slots- og Kulturstyrelsens retningslinjer vedrørende habilitet, repræsentation, gaver m.v. Disse retningslinjer gælder også for Bygningssynets medlemmer. Det betyder blandt andet, at man i forbindelse med sit hverv ikke må modtage gaver, bøger, invitationer, fribilletter eller lignende fra borgere, institutioner, virksomheder mv. Retningslinjerne skal sikre, at der ikke kan sås tvivl om synsmedlemmets habilitet og saglighed. Synsmedlemmerne skal fremstå upartiske, og de skal træffe beslutninger, komme med udtalelser og indstille ud fra saglige hensyn. Et synsmedlem er inhabil, hvis: 1) Synsmedlemmet har en særlig personlig eller økonomisk interesse i sagens udfald, 2) Synsmedlemmet har en nær familiemæssig tilknytning til en person, der har en sådan interesse, 3) Der i øvrigt foreligger omstændigheder, som er

egnede til at rejse tvivl om synsmedlemmets upartiskhed, f.eks. fordi der er tale om et nært venskab – eller uvenskab – i forhold til den, som sagen vedrører.

2. Orientering

2.1 Orientering om konkurrencen for Rigsarkivet og vinderprojektet

Amanda Andresen redegjorde kort om de fredede bygningers historie og deres ombygninger gennem tiden, herefter om baggrunden for konkurrencen – at Rigsarkivet er flyttet og Folketinget flytter ind. I april 2018 udskrev Folketinget (bruger) og Bygningsstyrelsen (ejer) en idékonkurrence, som skulle frembringe nye idéer og visioner for de nye fysiske rammer, herunder mødet med Folketingets eksisterende bygninger og de nære byrum. Slots- og Kulturstyrelsens tidl. direktør Jesper Hermansen har været rådgiver for dommerkomitéen, der bestod af Søren Gade, Folketingets formand; Leif Lahn Jensen, første næstformand i Folketingets Præsidium; Marie Hansen, direktør i Folketinget; Rasmus Brandt Lassen, direktør i Bygningsstyrelsen; Signe Primdal Lyndrup, vicedirektør i Bygningsstyrelsen; Torben Nielsen, arkitekt MAA, fagdommer udpeget af konkurrenceudskriver; Natalie Mossin, arkitekt MAA, fagdommer udpeget af Akademisk Arkitektforening og Rosa Siri Lund, arkitekt MAA, fagdommer udpeget af Akademisk Arkitektforening. Vinderforslaget ”Tingstedet” blev kåret i marts 2024, hvor Cobe sammen med Arcgency, Drachmann Arkitekter og Sweco Danmark skal stå for at restaurere og omdanne Rigsarkivets bygninger på Slotsholmen samt etablere en ny underjordisk besøgsindgang fra Rigsdagsgården. Amanda Andresen redegjorde afslutningsvist for vinderforslagets umiddelbare påvirkning af de fredede bygningers fredningsværdier.

Det Særlige Bygningssyn tilkendegav, at de gerne havde set sig som en del af den ovenstående proces. Amanda Andresen oplyste, at konkurrenceforslagene var fortrolige, og at Bygningssynet derfor tidligst kunne inddrages efter offentliggørelsen i marts 2024. Dertil fortalte hun, at Slots- og Kulturstyrelsen ikke har godkendt konkurrenceprogrammet, og at styrelsen alene har bistået som rådgiver for dommerkomitéen i kraft af Jesper Hermansens bidrag.

Birthe Iuel havde følgende særudtalelse:

Birthe Iuel udtrykte utilfredshed med forløbet i proceduren for Rigsarkivets omdannelse, som gav mindelser om processen med Nyborg Slot, hvor Det Særlige Bygningssyn – i lighed med processen om Rigsarkivets omdannelse – på et tidligt tidspunkt blev orienteret om et forestående projekt og derefter intet hørte, før der var fundet en vinder i en arkitektkonkurrence, og Bygningssynet blev bedt om at tage stilling til arkitektoniske detaljer i vinderprojektet.

I processen med Rigsarkivets omdannelse har man undladt at inddrage Det Særlige Bygningssyn til fordel for et til lejligheden nedsat udvalg. Birthe Iuel gav udtryk for betænkelighed ved, om Bygningssynet kan blive taget til indtægt for værdisætning og restaureringsholdning, som synet ikke er blevet præsenteret for forud for konkurrenceprogrammets udarbejdelse.

2.2 Orientering om Bellahøj

Amanda Andresen orienterede om status på renoveringen af Bellahøj, herunder at bygherre, SAB, ønsker 10 højhuse i Bellahøj Syd nedrevet på baggrund af nye oplysninger

omkring bygningernes statik og deres tilstand, der viser, at flere af bygningerne er statisk fejldimensionerede og har alvorlige byggetekniske problemer ved bl.a. altantårnene samt har udfordringer med skimmelsvamp. Ved høje vindbelastninger skal bygningernes beboere evakueres.

I 2013 modtog styrelsen et fredningsforslag fra By & Land om en fredning af Bellahøj. På grund af den dengang forestående renovering af bygningerne indgik man en aftale om at afvente fredningssagen til renoveringen var gennemført. I 2014 udskrev KAB en projektkonkurrence omkring en helhedsplan for renovering af Bellahøj, som blev vundet af Henning Larsen, Erik Arkitekter og Lytt, og det illustrerede Byggeprogram "Bellahøj genfortælles" blev udarbejdet. Byggeprogrammet indeholdt baggrund for Bellahøj-bebyggelsen, registrering og værdisætning af bygningsgrupperne, restaureringsholdning, renoveringsprofil, designkrav og en udvidet helhedsplan. Nu ønsker SAB at udskrive en konkurrence om 10 nye bygninger som erstatning for Bellahøj Syd.

Det Særlige Bygningssyn udtalte, at det er en uforholdsmæssig økonomisk forøgelse, hvis det vil koste 5,5 mio. at renovere hver enkelt lejlighed. Det Særlige Bygningssyn finder, at både landskab og bygninger kan have bærende værdier i en eventuel fredning. Aftalen om, at tage fredningsforslaget op efter endt renovering af højhusene er fortsat gældende, men Bygningssynet finder, at fredningsforslaget bør revideres inden fremlæggelse, idet forudsætningerne for forslaget er meget ændrede. Slots- og Kulturstyrelsen vil fortsat følge sagens udvikling og holde Bygningssynet orienteret herom.

2.3 Orientering om branden i Børsen

Amanda Andresen orienterede om branden den 16. april 2024, der lagde over halvdelen af Børsen i ruiner, inklusive ødelæggelse af det berømte dragetårn. Branden opstod mens Børsen var under restaurering – en udvendig facaderestaurering med nye teglsten, nye fuger, restaurering af sandstensornamentikken og nye kobbertage – et projekt godkendt af Det Særlige Bygningssyn 19. marts 2018. Amanda Andresen redegjorde for skadesomfanget og fortalte om den igangværende proces med at få overblik over skaderne samt om oprydningsarbejderne, herunder bjergningen af størstedelen af facadernes sandstensfigurer. Ud over sikring af bygningsdele er der fokus på skadesbegrænsninger af bl.a. skimmelsvamp og fugt. Slots- og Kulturstyrelsen afventer den videre proces vedr. genopbygningen af den brændte del, som vil foregå i dialog med ejer og rådgiver.

Det Særlige Bygningssyn tilkendegav, at de gerne løbende vil orienteres i denne sag.

2.4 Orientering om klagesager

Mia Kroer Ræbild orienterede om, at Kulturministeriets departement har afgjort to klagesager siden sidste bygningssynsmøde:

- Kulturministeriets departement har stadfæstet Slots- og Kulturstyrelsens afgørelse vedr. påbud om lovliggørelse af kvist i den fredede ejendom Skindergade 42, 3. sal, Klædebo Kvarter, 1159 København K, Københavns Kommune, dog med den ændring at kvistens nuværende omfang og dimension lovliggøres retligt.

Det betyder, at kvistens nuværende omfang og dimensioner samt dørpartiets omfang ikke skal ændres og tilbageføres, skønt bygningsarbejderne er udført uden forudgående tilladelse. Derimod skal materialeanvendelsen i kvistens ydre fysisk lovliggøres. Dette

indebærer bl.a., at dørpartiets fremtoning skal være i overensstemmelse med bygningens historiske arkitektur og bærende fredningsværdier.

- Kulturministeriets departement har stadfæstet Slots- og Kulturstyrelsens afgørelse om afslag på nedrivning af eksisterende køkken på dets oprindelige placering og etablering af et nyt køkken i rummet i sidehusets første fag i den fredede ejendom Gråbrødretorv 15, 2. tv., Frimands Kvarter, 1154 København K, Københavns Kommune.

3. Lister over byggesager i perioden 20. februar til 1. april 2024

Det Særlige Bygningssyn fik den 26. april 2024 tilsendt svarene på de indkomne spørgsmål til byggesagslisterne.

3.1 Der var ingen yderligere spørgsmål til byggesagslisten.

3.2 Der var ingen yderligere spørgsmål til byggesagslisten over egne bygninger.

3.3 Der var ingen yderligere spørgsmål til klagesagslisten.

4. Præsentation af underretningsbekendtgørelsen

Af tidsmæssige årsager blev punktet udskudt til det næste møde i Det Særlige Bygningssyn.

5. Byggesag

5.1 Ombygning af forretningsområdet i banegårdshallen

Københavns Hovedbanegård, Bernstorffsgade 10-22, Københavns Kommune
(24/04931 af Ida Bay Rask)

Ida Bay Rask gennemgik byggesagen omhandlende ombygning af forretningsområdet i banegårdshallen i Københavns Hovedbanegård med udgangspunkt i det af styrelsen udarbejdede oplæg af 2. maj 2024, suppleret med rådgivers materiale, herunder restaureringsstrategi, værdisætning og præsentationsforslag.

Det Særlige Bygningssyn spurgte ind til banegårdshallens oprindelig funktion, deriblandt bagagehåndteringen og hvorfor der kun er bevaret to af de originale trapper, som oprindeligt førte fra banegårdshallens ankomstareal ned til venteområdet for enden af hver perron. Bygningssynet udtrykte tilfredshed over, at butiksarealet i dette forslag er reduceret væsentligt og at det kun er i én etage, samt at banegårdshallens søjlerække i midten af rummet friholdes. Dog var Bygningssynet ærgerlige over, at den ene af hallens to oprindelige trapper også fremadrettet vil være indkapslet af butiksarealer - den burde være fritstående. Bygningssynet fandt, at pavillonernes stilistiske facadeudtryk ikke fremstår endeligt afklaret, idet det nuværende udtryk lander midt imellem at spille med hallens grandiose arkitektur og være sin egen, hvorfor der bør arbejdes videre med designet af pavillonerne, herunder facadens åbne og lukkede felter samt afslutningen mod taget. Desuden påpegede Bygningssynet, at man skal være særlig opmærksom på skiltningen, både uden på pavillonerne og inde fra selve butiksarealet, idet begge dele påvirker oplevelsen af storheden i rummet. Endelig betonede Bygningssynet vigtigheden i at indtænke mulighed for siddende ophold for de rejsende samt overveje muligheden for at fjerne de to tværgående glasbeklædte volumener i hver gavlede, så banegårdshallen igen kan opleves i sin fulde udstrækning.

(Bilag 1: Det Særlige Bygningssyns indstilling vedr. Omdisponering af forretningsområdet i banegårdshallen i Københavns Hovedbanegård).

6. Ophævelse af fredninger

6.1 Bryggergården, Kordilgade 83, Kalundborg, Kalundborg Kommune

(23/17566 af Vibe Ødegaard)

Vibe Ødegaard gennemgik oplæg til ophævelse af fredningen af Bryggergården med udgangspunkt i fredningsoplægget af 21. marts 2024, som Slots- og Kulturstyrelsen har udarbejdet, suppleret med den ønskede uddybning af bygningstypologien, herunder alder og stilart.

Det Særlige Bygningssyn drøftede sagen og udtrykte, at det var godt med det repræsentative overblik over bygningstypen, men at det er ærgerligt, når en fredet bygning har mistet sine fredningsværdier.

Det Særlige Bygningssyn indstillede herefter med beklagelse, at fredningen af Bryggergården ophæves, og anførte at bygningen bør udpeges som bevaringsværdig.

(Bilag 2: Det Særlige Bygningssyns indstilling vedr. Ophævelse af fredningen af Bryggergården, Kalundborg, og udpegning som bevaringsværdig bygning).

7. Eventuelt

Birthe Iuel spurgte til hvornår Det Særlige Bygningssyn skal drøfte økonomi i forbindelse med de fredede bygninger? Hvortil forperson Hanne Ullum svarede, at det er planlagt til mødet i august.

BILAG 1 – DET SÆRLIGE BYGNINGSSYNS INDSTILLING

5.1 Ombygning af forretningsområdet i banegårdshallen Københavns Hovedbanegård, Bernstorffsgade 10-22, Københavns Kommune (24/04931 ved Ida Bay Rask)

Det Særlige Bygningssyn har drøftet forslaget til omdisponering af forretningsområdet i banegårdshallen og finder, at fredningsværdierne i banegårdshallen vil styrkes ved, at antallet af pavilloner i hallen halveres. Det er Bygningssynets vurdering, at grebet vil synliggøre banegårdshallens arkitektoniske rammer, og at dette vil forstærke oplevelsen af den fredede bygning.

Det Særlige Bygningssyn finder det positivt, at forslaget, til forskel fra tidligere projekter, er begrænset til én etage, og at pavillonerne i højden underordner sig granitsoklen på hallens søjler. Bygningssynet tilslutter sig desuden, at der arbejdes med en gennemgående og systematisk inddeling af facaden, der tager afsæt i banegårdshallens egen taktfaste opbygning. Det vurderes dog, at pavillonernes endelige facadeudtryk stilmæssigt ikke fremstår endeligt afklaret, og at den udkragende lanterne ikke indgår i sammenhæng med banegårdshallen. Bygningssynet opfordrer til, at der i højere grad tages afsæt i banegårdshallens stilistiske formsprog til den videre detaljering af pavillonerne. Dertil finder Bygningssynet det væsentligt, at der arbejdes videre med gedigne materialer, således at pavillonerne vil fremstå med løsninger af god håndværksmæssig kvalitet.

Det Særlige Bygningssyn opfordrer desuden til, at der i det endelige projekt udarbejdes et system for, hvordan de fleksible blændinger kan placeres i pavillonernes facader, så pavillonerne ikke mister den taktfasthed, der er karakteristisk for Hovedbanegården. Dertil tilslutter Bygningssynet sig intentionen om, at der udarbejdes en skiltnings- og belysningsmanual for de nye pavilloner, og fremhæver betydningen af, at manualen omfatter både de ydre såvel som de indre forhold bag facadevinduerne i pavillonernes erhvervslejemål. Endvidere finder Bygningssynet det fordelagtigt for pavillonernes endelige udtryk, at der etableres et afsluttet volumen på pavillonernes tag, som kan optage og skjule de skiftende tekniske installationer for lejemålene.

Yderligere er det Bygningssynets vurdering, at omplaceringen af de to passager-elevatore, mellem banegårdshallen og perronerne nærmest Reventlowsgade, vil bidrage positivt til overskueliggøre strukturerne i banegårdshallen.

Det Særlige Bygningssyn bemærker afslutningsvis, at Hovedbanegården er et centralt arkitektonisk bygningsværk i dansk arkitekturhistorie, som mange tilrejsende vil opleve ved ankomsten til Danmark. Bygningssynet vil på den baggrund anbefale, at de to nyere tværgående glasbeklædte volumener i hver gavlen fjernes, så banegårdshallen fremadrettet kan opleves i sin fulde udstrækning.

BILAG 2 – DET SÆRLIGE BYGNINGSSYNS INDSTILLING

6.1 Ophævelse af fredning og udpegning som bevaringsværdig bygning Bryggergården, Kordilgade 83, Kalundborg, Kalundborg Kommune (23/17566 af Vibe Ødegaard)

Det Særlige Bygningssyn må konstatere, at Bryggergården på Kordilgade 83 i Kalundborg ikke længere har de arkitektoniske eller kulturhistoriske værdier, der kan begrunde en fortsat fredning.

Bygningssynet er opmærksomt på, at bygningens nyere historie har været omtumlet med skiftende ejerforhold og lange perioder uden anvendelse. På den baggrund er det positivt, at bygningen nu har fået en permanent funktion som boliger.

Tabet af fredningsværdier synes at være foregået over en lang årrække. Der kan bl.a. henvises til, at de oprindelige tre skorstene er fjernet, at rumstrukturen i bygningens vestlige del, herunder portgennemkørselen, er brudt op, og at den oprindelige hovedtrappe er sløjft og i 1960'erne erstattet af en betontrappe. Senest har de ikke-godkendte mansardkviste og nye vinduer samt det store antal tagvinduer forringet bygningens udvendige fredningsværdier. I det indre er der kun bevarede fredningsværdier i den østlige stuelejligheds rumstruktur og snedkerinteriør samt i bygningens tagkonstruktion.

Det er dog samtidig Bygningssynets opfattelse, at Bryggergården har stor miljømæssig værdi i kraft af sin placering i byen, sin monumentale størrelse og markante form. Bygningen er tillige et synligt vidnesbyrd om et betydningsfuldt industrianlæg, det for længst nedlagte Kalundborg Actiebryggeri.

På den baggrund indstiller Det Særlige Bygningssyn til, at fredningen af Bryggergården ophæves, og at Slots- og Kulturstyrelsen i stedet udpeger bygningen som bevaringsværdig.